

מראי מקומות- בכורות ל"ד

- (א) **מנין שלא יביא דבילה ובצק ויניחנה על האוּזן, וכו'- ע' בחי' הגרי"ז במנחות (נו:)** דביאר דאין האיסור העצם גורם למום, שהרי איסור זה דהטלת מום הוי דומה לכל התורה כולה, ואין איסור ע"י גרמא, אלא ע"י מעשה גמור. אלא הביאור הוא, דהאיסור הוא לשחוט על מום כזה, שהוטל ע"י גרמא, דע"ז מרבין דאפי' מום שהוטל ע"י גרמא אסור לשחוט עליו. וע' בנתיבות הקודש שם דין אם לפי גמ' זו יהי' עובר אם שולח שליח לעשות בו מום, אם זה גם נחשב דגורם מום, דאף דאין שליח לדבר עבירה, מ"מ אולי גורם עכ"פ מיקרי. ולפי דברי הגרי"ז הרי אי"ז שייך לנידון של שליח לדבר עבירה כלל, שהרי העבירה הוא השחיטה, ולא המעשה הטלת מום עצמו.
- (ב) **אלא הכא בהא קמיפלגי, ר' יהושע סבר הראוי' לך תשמור, ושאינה ראוי' לך לא תשמור, וכו'- ולכא' משמע דפלותיהו בקראי, וכ"כ ר' גרשום. והעיר המהרי"ט אלגאזי (מ"ב, ו'), לפי מש"כ הרמב"ם (טומאת מת ט', י"ב) דכל טומאת ספק דצריכין לנהוג בה כדיני טומאה מדרבנן הוא, דמדאורייתא אין טמא אלא מי שנטמא טומאת ודאי, א"כ איך יפרש מה דאמר' כאן למסקנא דפליגי ר"א ור"י בחבית שנולד בה ספק טומאה לענין קראי, ומה שייך לומר דקרא בא למעוטי מה שאינו ספק טמא אלא מדרבנן. וביאר דבאמת עיקר קרא לא בא לענין ספק, אלא להיכא שיש לו חמץ של תרומה בשעה שבע בערב פסח, דבא התורה לומר דאף דלכא' אנו מוזהרין על שמירתה משום דהוי תרומה טהורה, אבל כיון דאף מדאורייתא אין ראוי' לך, מצד שהוא חמץ, א"כ שוב יכול לשורפה. וכיון דעיקר קרא להכי אתא, שפיר יליף מינה ר' יהושע דה"ה בחבית שנולד לה ספק טומאה, דכיון דמדרבנן אסורה ואינה ראוי' לך קרינן ב' (עכ"פ מדרבנן, ואינו נכנס בהשאלה אם מה שאינה ראוי' דרבנן נחשב שאינה ראוי' מדאורייתא או לא), א"כ אינו חייב בשמירתה.**
- (ג) **עד השתא לא אשמעינן שמואל דבר שאין מתכוין מותר- ע' בתוס' בשבת (ק': ד"ה תלמוד) שהביא מהשאלות לחלק לענין דבר שאינו מתכוין בין שבת ובין כל התורה כולה, דאף דלענין שבת קיי"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר, בכל התורה קיי"ל כר' יהודה דאסור. ואולם תמה תוס' ע"ז מסוגיין, דהק' הגמ' דשמואל כבר פסק כר"ש, ולמה צריך לפסוק גם בסוגיין כר"ש, ואם תאמר דשבת שאני מכל התורה כולה, א"כ ודאי צריך לחדש לנו גם לענין עושין מום בבכור דפסק שמואל כר"ש, וצ"ע.**
- (ד) **אלא ר"ש דברייתא- פרש"י, כיון דלא הי' דעתו להטיל בו מום כדי להתירו אלא כדי שלא ימות, לא קנסין ל'י. ופי' תוס' דאף דפסיק רישא הוא, מ"מ זהו רש"י לשיטתו, דגם לעיל (כה.), לענין הא דר' יוסי בן משולם, כ' רש"י דמה דלא כיוון לעשות המום הו"ל דבר שאינו מתכוין, אף דהתם ודאי ג"כ פס"ר הוא. אולם כ' תוס' דכבר כ' לפרש הגמ' דלעיל דלא כרש"י, ולכן גם כאן פי' באו"א. אולם בדעת רש"י העיר עוד בצאן קדשים (על תוס'), אם טעם דר"ש דברייתא הוא משום דהו"ל דבר שאינו מתכוין, א"כ למה צריך קרא [נעוד יש להק', דלפי"ז מהו המעלה דפסק כר"ש דברייתא, הרי ר"ש דברייתא ג"כ הוי כמו ר"ש דמשנה, דהוא משום דבר שאינו מתכוין]. ותי' דה"א דכל מקום אתי לרבות אפי' אינו מתכוין לשם מום אלא לרפואה, שיהי' אסור מ"מ, משו"ה איצטריך קרא למשרי.**
- (ה) **הצורם אוזן בבכור- פרש"י, ובכהן קא מיירי, ומשמע דבישראל לא שייך. אולם בר' גרשום (בעמוד ב' ד"ה הצורם) אי' בין בכהן ובין בישראל. והעיר המהרי"ט אלגאזי (מ"ג, א'), הא שפיר שייך בישראל, היכא דאי' לגבי' ספק בכור, דיכול להשאירו אצלו, ומ"מ מספק אסור לשחטו עד שיפול בו מום, וא"כ למה כ' רש"י דוקא בכור. ותי' דרש"י אזיל לשיטתו, דס"ל בכמה מקומות כשי' הרמב"ם דספק דאורייתא לחומרא מדרבנן (ולמשל, ע' ברש"י בחגיגה ד. ד"ה אתא קרא), אבל מדאורייתא לקולא, וא"כ, כיון דמן התורה**

היינו אפי' אליבא דר"א דס"ל דלעצמו קנסנין עולמית, מ"מ לא קנסנין לבנו.

(ט) **נקטינן, הטיבה ומת בנו זורעה, אלמא לדידי'** קנסו רבנן, לברי' לא קנסו- העיר השפת אמת, מהו הדמיון, הלא יש לחלק דבבכור שפיר אסרו זו הבהמה, וממילא גם הבן נפסד, אבל התם דעיקר הקנס על האיש שלא יזרעה, ולא שייך האיסור על השדה, א"כ להכי לבנו לא קנסו, והניח בקו'.

(י) **אלמא לדידי' קנסו רבנן, לברי' לא קנסו רבנן-** כ' המהרי"ט אלגאזי (מ"ג, ה', ד"ה ודע) דלפי"ז נראה פשוט דה"ה נמי אם הפקירוהו הבעלים וזכה בו אחר מן ההפקר דמותר הזוכה לשוחטו, דאינו דומה למתנה (דאם יתן מתנה, הרי קנסנין המקבל), לפי שהנותן מתנה יש לו טוה"נ ממנה, אבל בהפקר אינו כן, אלא הזוכה מן ההפקר דומה לבן היורש.

מותר להטיל מום בספק בכור, ורק מדרבנן אסור, א"כ י"ל דבזה שעבר ועשה בו מום לא קנסו, דלא קנסו אלא מי שעבר על דאורייתא. וא"כ, קנס זה לא שייך אלא אצל כהן, אבל אצל ישראל לא שייך. אבל י"ל דר' גרשום ס"ל כהרשב"א דספק דאורייתא לחומרא מן התורה, וא"כ שפיר שייך אצל ישראל כמו אצל כהן.

(ו) **לא ישחוט עולמית- ע' במהרי"ט אלגאזי** (מ"ג, ד') דכ' לדבר פשוט דה"ה דהלוקח ממנו אינו יכול לשוחטו עולמית, דא"כ נמצא דנהנה מהא דעשה בו מום, דיכול למוכרו בתורת בכור בעל מום. אבל אם מוכרו לדמים מועטים, שיעור מה ששוה בכור שאין בו מום, אז מותר להלוקח לשוחטו, דנמצא דהבעלים שעשה בו מום לא נהנה ממנו כלום (וע' בהערה שם שהביא מהדעת תורה דהעיר דהא מחזיק לו טובה במה שמכר לו בזול, ע"ש מש"כ בזה).

(ז) **קצצה במתכוין וכו'- ע' בשפת אמת דכ'** להסתפק היכא דקצץ הבהרת קודם שהכהן אומר דטמא הוא, דודאי גם עובר הלאו בכה"ג, האם ג"כ קנסנין לי' בכה"ג או לא. וכ' לדייק מדברי תוס' (ד"ה בקמייטא) דס"ל דבכה"ג לא קנסנין לי', דתוס' הק' דהא בעי תגלחת וכו', ואם הי' שייך לומר דמיירי קודם שהכהן אומר דטמא הנגע, א"כ לא קשה מידי. וביאר השפ"א טעם הדבר, דהקנס הוא שלא יהי' טהור ע"י קציצה זו, אבל לא קנסנין עלי' טומאה בקנס זו, וא"כ, כל היכא דלא טמאוהו הכהן, לא קנסנין לי'.

(ח) **צורם אוזן בבכור ומת, מהו לקנוס בנו אחריו- פרש"י,** מהו לקנוס בו שלא יהי' יכול לאכול מן הבכור עולמית. והעיר הרש"ש, מי הכריח לרש"י לפרש סוגיין אליבא דר"א דס"ל דקנסנין הבעל שלא לאוכלו עולמית, הרי לכאור' שייך לשאול שאלה זו גם אליבא דרבנן דס"ל דקנסנין אותו שלא לאוכלו עד שיהי' בו עוד מום, והניח בקו'. אולם המהרי"ט אלגאזי (מ"ג, ה') כ' דכוונת רש"י לפרש כן לרבנותא, דהיינו דודאי השאלה זו אתי אליבא דרבנן ג"כ, אבל בא לומר דלמסקנא דאמרי' דאין קונסין בנו אחריו,